

Tulemusvaldkond	Heaolu (HE)
Tulemusvaldkonna eesmärk	Eesti on riik, kus inimesed on hoitud, ebavõrdsus ja vaesus väheneb ning toetatud on kõikide pikk ja kvaliteetne tööelu
Valdkonna arengukava	Heaolu arengukava 2023–2030 (HEA)
Programmi nimi	Vanemaealiste programm
Programmi eesmärk	Eestis elavatel vanemaealistel on võrdsed võimalused ühiskonnas osalemiseks, nad on ühiskonna igapäevaellu kaasatud ning majanduslikult hästi toime tulevad
Elluviimise periood	2027–2030
Peavastutaja	Sotsiaalministeerium (SoM)
Kaasvastutajad	Sotsiaalkindlustusamet (SKA), Tervise ja Heaolu Infosüsteemide Keskus (TEHIK)

Sissejuhatus

Heaolu tulemusvaldkonna vanemaealiste programm on koostatud heaolu arengukava 2023–2030 elluviimiseks ja eesmärkide täitmiseks, tagades vanemaealistele võrdsed võimalused ühiskonnas osalemiseks ja toetades nende majanduslikku toimetulekut. Programm keskendub vanemaealiste heaoluga seotud küsimustele ja seab eesmärgiks, et vanemaealised on ühiskonnas sotsiaalselt kaasatud, neile on tagatud kõigiga võrdsed võimalused ja nad tulevad majanduslikult hästi toime. Programm aitab saavutada heaolu arengukava 2023–2030 alaeesmärki nr 3.

Programm panustab oma tegevustega Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammis seatud eesmärkide ja ülesannete täitmisele ning riigi pikaajalise arengustrateegia „Eesti 2035“ vajalikesse muutustesse „Kujundame tervikliku rahvastiku- ja perepoliitika kestliku rahvastiku ja heaolu tagamiseks“ ja „Uuendame sotsiaalkaitse korraldust, arvestades ühiskondlikke muutusi“. Samuti aitab programm kaasa „Eesti 2035“ mõõdikutega „Tajutud riskid“, „Osalemine tööhõives, kultuurielus, spordis ja vabatahtlikus töös“, „Hoolivuse ja koostöömeelsuse mõõdik“ ja „Püsiva suhtelise vaesuse määr“ 2035. aastaks seatud eesmärkide saavutamisele. Programm panustab ÜRO säästva arengu eesmärkide nr 1 „Kaotada vaesus“ ja nr 3 „Heaolu ja tervis“ saavutamisse.

Vanemaealiste programmi elluviimiseks kasutatakse järgmisi välisvahendite meetmeid:

- 21.4.3.3. Hüvitiste maksmine, skeemide arendamine ja inimeste piiriülest liikumist arvestava sotsiaalkindlustussüsteemi kujundamine (Euroopa Sotsiaalfond+).
- 21.4.9.1. Iseseisvat toimetulekut toetavate ja kvaliteetsete sotsiaalteenuste ning hooldusvõimaluste tagamine (Euroopa Sotsiaalfond+).

Programmi eesmärk, mõõdikud ja rahastamiskava

Tabel 1. Programmi mõõdikud

Programmi eesmärk	Eestis elavatel vanemaealistel on võrdsed võimalused ühiskonnas osalemiseks, nad on ühiskonna igapäevaellu kaasatud ning majanduslikult hästi toime tulevad				
Programmi mõõdikud	Tegelik 2025	Sihttase 2027	Sihttase 2028	Sihttase 2029	Sihttase 2030
Aktiivsena vananemise indeks <i>Allikas: Euroopa Teadusuuringute Ühiskeskus</i>	37,9 (2018*)	41,7	42,2	42,7	43,1

* mõõdiku andmete kogumine on lõpetatud.

Tabel 2. Programmi rahastamiskava (tuhandetes eurodes)

Programmi rahastamiskava	2027 eelarve	Eelarve prognoos		
		2028	2029	2030
Programmi kulud	4 298 910	4 523 730	4 754 256	4 980 800
Tegevus 1. Vanemaealiste heaolu ja aktiivsus	167	93	104	63
Tegevus 2. Sotsiaalkindlustuse ja pensionid	4 298 743	4 523 637	4 754 152	4 980 737

Hetkeolukorra analüüs

Rahvastiku vananemisest tulenevalt on sotsiaalvaldkonna suurimad väljakutsed pensionide tagamiseks täiendavate vahendite leidmine, aktiivsena ja tervena vananemise toetamine ning abituse ja abivajaduse tekkimise ennetamine. Statistikaameti andmetel on pikaajalise haiguse olemasolu 65-aastaste ja vanemate seas vähenenud 77,8%-lt 2019. aastal 77,5%-le 2025. aastal. Samuti on 65-aastaste ja vanemate elanike seas viimaste aastate võrdluses pisut vähenenud nende osatähtsus, kes hindavad oma tervises seisundit halvaks või väga halvaks (31,4%-lt 2019.a 26,6%-le 2025.a-l). Siiski hindab üle poole 65-aastastest ja vanematest inimestest (2025. a 59,3%)¹, et nende igapäevaelutegevused on tervisest tingituna suurel või mõningal määral piiratud. Vananemisega ja vanusesõbraliku lähenemisviisiga on vaja arvestada kõigis riigi poliitikavaldkondades. Vanemaealiste heaolu puudutavad probleemid ei ole valdkondadeüleselt poliitikameetmetesse integreeritud. Jätakuvalt nähakse vanemaealisi pigem sotsiaal- ja tervisevaldkonna sihtrühmana. Vanemaealiste heaolu ja ühiskonnaelus osalemist saab toetada vanusesõbralike poliitikameetmetega, mis arvestavad vanemaealiste vajadusi igas eluvaldkonnas. Vanemaealisi on vaja enam kaasata poliitika kujundamisse ning luua võimalusi aktiveerivateks tegevusteks (nt vabatahtlikuks tööks). Võrreldes Euroopa eakaaslastega on vanemaealised ühiskonda oluliselt vähem kaasatud, sealhulgas osalevad vähem vabatahtlikus tegevuses ja poliitikas ning tegelevad vähem hobidega. Vananemisega seotud hoiakud mõjutavad vanemaealiste elukvaliteeti ja heaolu – vanemaealiste ühekülgne kujutamine soodustab vanuselist eelarvamuste ja stereotüüpide teket.

Vanemaealiste tööhõive on viimastel aastatel näidanud kasvutendentsi ja on Euroopa Liidus kõrgeimal tasemel. 2025. aastal suurenes 50–74-aastaste tööhõive määr² 61,4%-ni, ületades sellega ka 2024. aastal seatud sihttaseme. 65–74-aastaste tööhõive³ määr tõusis 2025. aastal aga 29,5%-ni (ELi riikides oli see 2025. a keskmiselt 12%⁴). Mittetöötavate pensionäride ja tööga hõivatute suhtarv on vähenemas, mis rahvastiku vananemist arvestades on positiivne. Hõivet suurendavad kasvav pensioniiga ja sagedasem töötamise jätkumine pensioniea saabudes. 2024. aastal oli tööjõu-uuringu andmetel kuni 89-aastaseid töötavaid pensionäre juba hinnanguliselt 53 900 (kuni 74-aastastest 48 700).

Kuigi vanemaealiste tööhõivenäitajad on kõrged, on nende vaesusrisk võrreldes ülejäänud elanikkonnaga suurem. 2024. aastal oli suhtelises vaesuses 33,7% 65-aastastest ja vanematest Eesti elanikest. Vanemaealiste suhtelise vaesuse määr vähenes 2024. aastal oluliselt (5,7 protsendipunkti võrra) võrreldes 2023. aastaga, kui suhtelises vaesuses elas 39,4% 65-aastastest ja vanematest.

Suhtelise vaesuse määr on aastate jooksul olnud kõrgeim üksi elavate vanemate inimeste seas ja nii oli see vaatamata pensionitõusule ka 2024. aastal. 2024. aastal koges suhtelist vaesust 62,3% üksi elavatest 65-aastastest ja vanematest inimestest (2023. aastal 71%). 2025. aastal oli vanaduspensioni teoreetiline netoasendusmäär, mis iseloomustab pensionisüsteemi võimekust tagada töölt pensionile siirduvale inimesele tema senise elatustasemega võrreldav sissetulek,

¹ Allikas: TH77: 16-AASTASED JA VANEMAD SOO, VANUSERÜHMA JA TERVISESEISUNDI JÄRGI. Statistika andmebaas

² Allikas: TT330: 15-AASTASTE JA VANEMATE HÕIVESEISUND SOO JA VANUSERÜHMA JÄRGI. Statistika andmebaas

³ Allikas: TT0151: TÖÖTURU PÕHINÄITAJAD SOO JA VANUSERÜHMA JÄRGI. Statistika andmebaas

⁴ Allikas: OECD, [https://data-](https://data-explorer.oecd.org/vis?fs[0]=Topic,1%7CEmployment%23JOB%23%7CEmployment%20indicators%23JOB_EMP%23&pg=0&fc=Topic&snb=37&vw=tb&df[ds]=dsDisseminateFinalDMZ&df[id]=DSD_LFS%40DF_LFS_INDIC&df[ag]=OEC_D.ELS.SAE&df[vs]=1.1&dq=EST%2BEU27..._T.Y65T74.&pd=2015,&to[TIME_PERIOD]=false)

[explorer.oecd.org/vis?fs\[0\]=Topic,1%7CEmployment%23JOB%23%7CEmployment%20indicators%23JOB_EMP%23&pg=0&fc=Topic&snb=37&vw=tb&df\[ds\]=dsDisseminateFinalDMZ&df\[id\]=DSD_LFS%40DF_LFS_INDIC&df\[ag\]=OEC_D.ELS.SAE&df\[vs\]=1.1&dq=EST%2BEU27..._T.Y65T74.&pd=2015,&to\[TIME_PERIOD\]=false](https://data-explorer.oecd.org/vis?fs[0]=Topic,1%7CEmployment%23JOB%23%7CEmployment%20indicators%23JOB_EMP%23&pg=0&fc=Topic&snb=37&vw=tb&df[ds]=dsDisseminateFinalDMZ&df[id]=DSD_LFS%40DF_LFS_INDIC&df[ag]=OEC_D.ELS.SAE&df[vs]=1.1&dq=EST%2BEU27..._T.Y65T74.&pd=2015,&to[TIME_PERIOD]=false)

50,7%. Rahvusvaheline võrdlus näitab, et Eesti netoasendusmäär on tagasihoidlik. See tähendab, et pensionile siirduva inimese sissetulekute langus on märkimisväärne ja elatustaseme paremaks tagamiseks on vaja teha täiendavaid pingutusi.

Rahvapensioni määra ja arvestusliku elatusmiinimumi suhe iseloomustab pensioni piisavust baasvajaduste rahuldamiseks pensionieas. 2025. aastal oli see näitaja 1,09 (2024. aastal 1,08; 2023 0,99). Indikaatori kasvu peamiseks põhjuseks oli 2025. aastal rahvapensionimäära tõus 7,5% (2024. aastal 10,6%). Kuigi mõned aastad tagasi jäi rahvapension elatusmiinimumile alla, on viimaste aastate teadlik poliitika pensionide tõstmiseks viinud suhte üle 1,0 piiri.

Keskmise palga ja keskmise pensioni (I + II samm) suhe iseloomustab pensionäride sissetulekute taset võrreldes tööil käiva elanikkonna sissetulekute mediaantasemega, andes pildi nende suhtelisest majanduslikust positsioonist ühiskonnas. Kui 2024. aastal oli suhtarv 58,1%, siis 2025. aastal 59,9%. Indikaatori kasvu põhjuseks on keskmise pensioni tõus, mis 2025. aastal oli 6%. Kuigi näitaja on tõusnud ja jõudnud peaaegu sihttasemeni (60,0%), on oluline, et see tase ei langeks. Stabiilse taseme hoidmine ning võimalusel mõõdukas kasv on vajalik, et parandada pensionäride suhtelist majanduslikku heaolu võrreldes palgasaajatega. Nii demograafiast kui ka mittetraditsiooniliste töövormide järjest laialdasemast kasutamisest tuleneva maksumaksjate vähenemise ja II pensionisambasse pensioniks kogutu enne pensioniiga ärakasutamise tõttu on keskmise pensioni ja keskmise palga suhe tulevikus pigem vähenemas. Samuti töötab järjest enam inimesi osaliselt välisriikides, mis omakorda vähendab maksumaksjaid ja pensioniõigusi Eestis.

2024. aastal Tartu Ülikooli RAKE tehtud [pensionitarkuse uuring](#) tõi välja, et kuigi teadmised pensionisüsteemi kohta on suhteliselt head, on inimeste aktiivsus enda pensioni planeerimisel väike ja põlvkonniti erinev ning enamus tunneb end ebakindlalt. Inimesed hakkavad pensioniks valmistuma liiga hilja ning on ettevalmistuste tegemisel liiga passiivsed. Uuringu järgi puuduvad pensionisäästus 20%-l inimestest ning 12%-l on lisaks I sambale ainus pensionivara II samm. Siiski säästavad paljud muul viisil, näiteks kinnisvara soetamise või pangakontole või tähtajalisele hoiusele kogumise kaudu. Oluline on jätkata tasuta pensioninõustamise teenusega, suurendades sellega inimeste pensionitarkust.

Olulisemad tegevused

- Luuakse **pikaajaline pensionistrateegia aastani 2070 ning suurendatakse pensioniteadlikkust**, sealhulgas jagatakse keskmise vanaduspensioni asendusmäära eesmärgi saavutamiseks erinevatele osapooltele teavet tööandja rollist pensioni kogumisel.
- Jätkatakse välisvahendite toel pensionipõlve rahalist turvatunnet suurendava **pensionitarkuse teenuse** pakkumisega. Eesmärk on kujundada Sotsiaalministeeriumi pensionitarkuse teenus riiklikul tasandil usaldusväärseks kolme pensionisamba üleseks infoallikaks, mis võimaldab kallutamata pensioniinfo kättesaadavuse kaudu suurendada inimeste pensioniteadlikkust ning toetada ja motiveerida nende pensionivalikuid, et saavutada pensionipõlveks rahaline turvatunne.
- Luuakse võimalus teisest pensionisambast lahkunute kiiremaks taasliitumiseks kogumispensionisüsteemiga ja otsitakse võimalusi kolmesambalise pensionisüsteemi toetamiseks ning **hinnatakse võimalusi tõsta miinimumpensioni**, et tagada inimestele parem sotsiaalne kaitse.
- Pensioni tõrgeteta väljamaksete tagamiseks on vaja **tuua pensioniteenus uuele platvormile SKAIS2**. Oluline on tagada pensionide määramise ja maksmise järjepidevus ning ennetada riski, mille tulemusena ei ole võimalik teha õigeaegseid pensionide väljamakseid.
- Luuakse ja täiendatakse sotsiaalkindlustussüsteemi jätkusuutlikkuse mõõtmise tööriistu nagu näiteks sotsiaalkindlustusskeemide tulude ja kulude mudel ning rahvastikuandmete simulatsioonimudel.
- Uuendatakse Ukrainaga sõlmitud kahepoolset sotsiaalkindlustuslepingut, et

tagada piiriüleselt töötanud inimeste sotsiaalkindlustusõigused.

Programmi tegevused ja teenused

Tegevus 1. Vanemaealiste heaolu ja aktiivsus

Tegevuse eesmärk: parandada vanemaealiste ühiskonnaelus osalemist.

Välisvahendite toel parandatakse vanemaealiste rolli väärtustamist ühiskonnas, soodustatakse vanemaealisi väärtustavaid hoiakuid, vähendatakse vanusega seotud eelarvamusi ja diskrimineerimist (sh tööturul) ning panustatakse tööandjate teadlikkuse parandamisse ja hoiakute muutmisse.

Strateegilise partnerluse kaudu võimestatakse vanemaealiste huvikaitse- ja esindusorganisatsioone ja nende võrgustikke, toetatakse vanemaealiste esinduskogude loomist kohalike omavalitsuste juurde ja edendatakse vanusesõbraliku ühiskonna kujundamist, toetades seeläbi vanemaealiste kaasamist poliitikakujundamisse.

Perioodil 2027–2030 on kavas:

- Parandatakse vanemaealiste rolli väärtustamist ühiskonnas ning nende kaasamist ja aktiveerimist. Soodustatakse vanemaealisi inimesi väärtustavate hoiakute kujunemist ning vähendatakse vanusega seotud eelarvamusi ja diskrimineerimist ühiskonnas, sealhulgas tööturul. Lisaks on eesmärk mõjutada positiivselt vanemaealiste endi hoiakuid ja eelarvamusi ning seeläbi parandada nende eneseväärtustamist. Arvestatakse aktiivsena vananemise põhimõtetega. Pannakse rõhku ennetamisele, kus keskmes on inimese funktsionaalne võimekus ja selle säilitamine, inimeste endi võimestamine ja teadlikkuse, sh terviseteadlikkuse tõstmine.

Tabel 3. Tegevuse mõõdikud

Tegevuse mõõdikud	Tegelik 2025	Sihttase 2027	Sihttase 2028	Sihttase 2029	Sihttase 2030
50–74-aastaste tööhõive määr, % <i>Allikas: Statistikaamet, Eesti tööjõu-uuring</i>	61,4%	62,4%	62,9%	63,4%	63,9

Tegevus 2. Sotsiaalkindlustus ja pensionid

Tegevuse eesmärk: tagada inimestele hüvitiste, toetuste ja nõustamisega rahaline heaolu ning kindlustada pensionisüsteemi jätkusuutlikkus.

Kujundatakse terviklik ja jätkusuutlik sotsiaalkindlustussüsteem, arvestades inimeste piiriülest liikumist ning muutusi ühiskonnas ja demograafias. Tegevus hõlmab sotsiaalkindlustuspoliitika ja pensionipoliitika valdkondades ministeeriumi ja valitsuse valdkonnapoliitiliste otsuste rakendamise ettevalmistamist, EL-i otsustusprotsessis osalemist ning sotsiaalkindlustus- ja pensionipoliitikaga seotud õigusaktide kaasajastamist. Sotsiaalministeerium tegeleb inimeste pensioniteadlikkuse ja pensionitarkuse suurendamisega.

Tegevuse eelarvest maksab Sotsiaalkindlustusamet riiklikku vanaduspensioni, mis on sotsiaalkindlustushüvitis vanaduse korral. Pensionisüsteemi eesmärk on tagada pensionile läinud inimesele igakuine sissetulek, mida mõjutab inimese varasem panustamine pensioniskeemi (sotsiaalmaksu tasumine). Vanaduspensioni saamiseks peab olema jõudnud vanaduspensioniiikka ja täidetud vajalik pensionistaaž. Vanaduspensioniiiga jõuab 2026. aastaks 65. eluaastani. Alates 2027. aastast sõltub vanaduspensioniiiga keskmisest eeldatavast elueast. Vanemaealiste inimeste heaolu tagamiseks ja võimaliku absoluutse vaesuse riski vähendamiseks prognoositakse 44-aastase staažiga vanaduspensioniks alates 2026. aasta 1. aprillist 861 eurot (01.04.2025 – 817 eurot), kasv 44 eurot.

Sotsiaalkindlustusamet maksab tegevuse eelarvest ka riiklikku toitjakaotuspensioni ja riiklikku töövõimetuspensioni. Toetustena makstakse üksi elava pensionäri toetust, represseeritu ja tuumakatastroofi tagajärgede likvideerija toetust, olümpiavõitja toetust ja sotsiaaltoetust välisriigist Eestisse elama asunud Eesti kodanikule või eesti rahvusest isikule ning tema abikaasale, lastele ja vanematele (enne 01.01.2024 riiki saabujatele).

Perioodil 2027–2030 on kavas:

- Luuakse ja täiendatakse sotsiaalkindlustussüsteemi jätkusuutlikkuse mõõtmise tööriistu nagu näiteks sotsiaalkindlustusskeemide tulude ja kulude mudel ning rahvastikuandmete simulatsioonimudel.
- Jätkatakse välisvahendite toel pensionipõlve rahalist turvatunnet suurendava **pensionitarkuse teenuse** pakkumisega. Eesmärk on kujundada Sotsiaalministeeriumi pensionitarkuse teenus riiklikul tasandil usaldusväärseks kolme pensionisamba üleseks infoallikaks, mis võimaldab kallutamata pensioniinfo kättesaadavuse kaudu suurendada inimeste pensioniteadlikkust ning toetada ja motiveerida nende pensionivalikuid, et saavutada pensionipõlveks rahaline turvatunne.
- Keskmise vanaduspensioni asendusmäära eesmärgi saavutamiseks jagatakse erinevatele osapooltele teavet **tööandja** rollist pensioni kogumisel, kaalutakse võimalust teisest pensionisambast lahkunute kiiremaks taasliitumiseks kogumispensioni süsteemiga ja hinnatakse võimalusi **tõsta miinimumpensioni**, et tagada inimestele parem sotsiaalne kaitse.
- Pensioni tõrgeteta väljamaksete tagamiseks on vaja **tuua pensioniteenus uuele platvormile SKAIS2**. Oluline on tagada pensionide määramise ja maksmise järjepidevus ning ennetada riski, mille tulemusena ei ole võimalik teha õigeaegseid pensionide väljamakseid.
- Uuendatakse Ukrainaga sõlmitud kahepoolset sotsiaalkindlustuslepingut, et tagada piiriüleselt töötanud inimeste sotsiaalkindlustusõigused.

Tabel 4. Tegevuse mõõdikud

Tegevuse mõõdikud	Tegelik 2025	Sihttase 2027	Sihttase 2028	Sihttase 2029	Sihttase 2030
Vanaduspensioni teoreetiline netoasendusmäär <i>Allikas: Statistikaamet, Rahandusministeerium</i>	50,7%	≥ 44%	≥ 44%	≥ 44%	≥ 44%
Mediaanpensioni suhe mediaanpalka <i>Allikas: Statistikaamet, Rahandusministeerium</i>	59,9%	≥ 60%	≥ 60%	≥ 60%	≥ 60%
Rahvapensionimäär suhe arvestuslikku elatusmiinimumi <i>Allikas: Statistikaamet, Sotsiaalkindlustusamet</i>	1,09	> 1,0	> 1,0	> 1,0	> 1,0

Programmi juhtimiskorraldus

Vanemaealiste programmi on Sotsiaalministeerium teinud koostöös asjaomaste haldusala asutustega. Programm koostatakse neljaks aastaks, pidades silmas heaolu arengukava 2023–2030, Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi ja riigi pikaajalise strateegia „Eesti 2035“ eesmärgi. Programmi kinnitab sotsiaalminister pärast 2026. aasta riigieelarve seaduse vastuvõtmist ning see avalikustatakse Sotsiaalministeeriumi veebilehel.

Programmi täiendatakse igal aastal ühe aasta võrra ning see on kooskõlas riigi

eelarvestrateegiaga ja riigi rahaliste võimalustega. Programmi tegevuste eesmärgke aitavad toetada tulemusvaldkonna „Heaolu“ teised programmid (Sotsiaalministeeriumi „Sotsiaaltoolekandeprogramm“, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ja Sotsiaalministeeriumi ühisprogramm „Tööturuprogramm“ ja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi „Soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise programm“). Teistest tulemusvaldkondadest toetavad programmi eesmärgke enim tulemusvaldkonna „Tervis“ Sotsiaalministeeriumi programmid „Tervisekäitumine“, „Keskkonnatervishoid“ ja „Tervishoid“.

Programmis seatud eesmärgide saavutamise ja mõõdikute seiramise eest vastutab Sotsiaalministeerium koostöös asjaomaste haldusala asutustega. Programmi täitmisest antakse aru heaolu arengukava 2023–2030 juhtkomisjonile ja eelmise aasta tulemuste kokkuvõte on toodud programmi Lisas 1. Juhtkomisjoni on kaasatud valdkonna peamised koostööpartnerid ning juhtkomisjoni koosolekud toimuvad minimaalselt kaks korda aastas. Juhtkomisjoni ülesanded, liikmed ja koosolekute protokollid on avalikustatud Sotsiaalministeeriumi veebilehel.

LISA 1. 2025. a programmi ja programmi tegevuste eelarve täitmine

Ülevaade olulisematest tegevustest 2025. aastal

2025. aasta tegevused vanemaealiste valdkonnas olid suunatud eakate toimetuleku parandamisele, hoolduskoormuse leevendamisele ja aktiivsena vananemise toetamisele. Olukorras, kus rahvastik vananeb ja üle poole 65-aastastest tunneb tervisest tingitud piiranguid, keskendus riik pensionisüsteemi jätkusuutlikkusele ja hooldereformi elluviimisele.

Majanduslik turvatunne ja pensionid

Jätkus teadlik poliitika eakate sissetulekute tõstmiseks ja vaesusrisiki leevendamiseks:

- **Pensionitõus:** 1. aprillil 2025 tõusis keskmine vanaduspension indekseerimise tulemusel 5,7%, jõudes 817 euronit (eelnevalt 774 eurot). Rahvapension tõusis 393 euronit.
- **Maksusoodustused:** Eakate olukorra kindlustamiseks kehtib pensionäridele kõrgem tulumaksuvabastuse piir (776 eurot kuus).
- **Vaesusrisiki vähenemine:** Tänu pensionitõusule langes 65-aastaste ja vanemate suhtelise vaesuse määr 39,4%-lt (2023) 33,7%-ni (2024). Samas püsib kriitilisena üksi elavate eakate vaesusrisk (62,3%).
- **Pensionisüsteemi jätkusuutlikkus:** Arvestades eluea pikenemist, ajakohastati süsteemi – alates 2028. aastast on pensioniiga 65 aastat ja kolm kuud.

Tööhõive ja eneseteostus

Eesti vanemaealised on Euroopa Liidus ühed aktiivsemad tööturul osalejad:

- **Kõrge tööhõive:** 50–74-aastaste tööhõive määr tõusis 61,4%-ni. Märkimisväärne on 65–74-aastaste tööhõive (29,5%), mis on peaaegu kolm korda kõrgem EL-i keskmisest (11%).
- **Töötavad pensionärid:** 2025. aasta andmetel jätkas töötamist ligi 52 400 pensionäri. See trend aitab leevendada tööjõupuudust ja parandab eakate majanduslikku seisu.
- **Pensionitarkus:** Uuendati kolme pensionisamba ülene isikustatud pensionikalkulaator, et aidata inimestel oma tulevast sissetulekut paremini planeerida, kuna uuringute järgi tunnevad paljud end selles osas ebakindlalt.

Hooldereform ja teenuste kättesaadavus

Esimene aasta oli oluline hooldereformi mõjude kinnistamiseks ja uute teenuste loomiseks:

- **Omaosaluse vähenemine:** Hooldereformi tulemusel tasub riik ja kohalik omavalitsus hooldekodu kohatasust keskmiselt poole. Inimeste omaosalus langes varasemalt 78%-lt 51%-le.
- **Toetus omavalitsustele:** Riik eraldas kohalikele omavalitsustele pikaajalise hoolduse korraldamiseks ligi 60 miljonit eurot.
- **Uus hoiuteenus:** Loodi päeva- ja nädalahoiuteenus intellektipuudega täisealistele, mis võimaldab neil kauem kodus elada ja vähendab lähedaste hoolduskoormust.
- **Mõjuanalüüs:** Alustati mahukat uuringut hooldereformi tulemuslikkuse hindamiseks (valmib 2026), et tagada teenuste ühtlane kvaliteet üle Eesti.

Tervis ja elukvaliteet

- **Oodatav eluiga:** Naiste oodatav eluiga on tõusnud 83,4 ja meestel 75,1 aastani. Positiivse trendina on vähenenud nende eakate osakaal, kes hindavad oma tervist halvaks (28,4%).
- **Tegevuspiirangud:** Suurim väljakutse on asjaolu, et 58,5% eakatest tunneb end igapäevategevustes tervisest tingituna piiratuna. See rõhutab vajadust kodus elamist toetavate teenuste ja abivahendite järele.

Ühiskondlik kaasatus ja hoiakud

- **Vanusesõbralik poliitika:** Aruanne toob välja vajaduse liikuda eakate käsitlemiselt "sotsiaaloobjektina" nende kaasamisele poliitikakujundamisse.
- **Vabatahtlik töö:** Eesmärk on suurendada eakate osalust vabatahtlikus tegevuses ja hobides, kus Eesti eakaaslased jäävad praegu Euroopa keskmisele alla.

Kokkuvõte

Vanemaealiste programmi 2025. aasta tulemused näitavad olulist edasiminekut **majandusliku turvatunde tagamisel ja hoolduskulude vähendamisel**. Peamine fookus on liikumas teenuste füüsiliselt kättesaadavuselt nende kvaliteedile ja eakate sotsiaalsele aktiveerimisele, et toetada

tervena ja väärikalt vananemist.

Tabel 1. Vanemaealiste programmi ja programmi tegevuste 2025. a eelarve täitmine

	Esialgne eelarve	Lõplik eelarve	Täitmine
Vanemaealiste programm	3 839 395	3 860 249	3 814 399
Pensionisüsteemi kujundamine ja hüvitiste maksmine	3 838 227	3 859 546	3 814 112
Vanemaealiste heaolu ja ühiskonnaelus osalemise toetamine	1 167	703	286

Pensionisüsteemi kujundamine ja hüvitiste maksmine

Lõplik eelarve suurenes võrreldes esialgse eelarvega 1% ehk 21,3 mln eurot:

- 2024. a eelarvest kanti üle 1 mln eurot.
- 2025. aasta lisaeelarvega suurendati eelarvet 20,2 eurot, kogumispensionimaksete eelarvet suurendati 20,7 mln eurot ning piirmääraga vahendeid vähendati 0,5 mln eurot.
- VV sihtotstarbelisest reservist eraldati 4 516 eurot.

Lõpliku eelarve täitmine moodustas 99%.

Täitmises suuremad erinevused eelarvega võrreldes on:

- Arvestuslike kulude osas, kus täitmine oli 70,0 mln eurot väiksem kui eelarve. Eelarvest vähem kasutus oli vanaduspensionideks sotsiaalmaksust puudujääv osa riigieelarve muudest vahenditest 59,5 mln eurot, rahvapensioni ja pensioni lisadeks kulus 7,4 mln eurot ning I ja II astme kohtunike pensionideks 2,2 mln eurot vähem kui eelarvesse planeeritud.
- Piirmääraga vahendite kasutus oli 91%. Kasutamata jäi 0,6 mln eurot.
- Sotsiaalmaksu laekumiste eelarve osas pensionite kulud 28,9 mln eurot suuremad, kuid kogumispensioni kulud 6,1 mln eurot väiksemad kui eelarvesse planeeritud.
- II sambasse makstavad kogumispensionimaksed olid eelarvest 2,4 mln eurot suuremad.

Vanemaealiste heaolu ja ühiskonnaelus osalemise toetamine

Lõplik eelarve vähenes võrreldes esialgsega 40% ehk 0,5 mln eurot välisvahendite eelarve vähenemisest.

Lõpliku eelarve täitmine moodustas 41%. Täitmise suuremad erinevused eelarvega võrreldes on:

- Välisvahenditega seotud kulude osas, kus täitmine oli 0,5 mln eurot väiksem kui eelarves vahendeid.

Piirmääraga vahendite kasutus oli 100%.

LISA 2. Programmi teenuste kirjeldus

Tegevus 1. Vanemaealiste heaolu ja aktiivsus

Teenus: Vanemaealiste poliitikakujundamisse kaasamine (vastutaja Sotsiaalministeerium, lühikood 414)

Teenuse eesmärk on kaasata vanemaealisi poliitikakujundamisse strateegilise partnerluse kaudu. Selleks võimestatakse vanemaealiste huvikaitse- ja esindusorganisatsioone ja nende võrgustikke ning toetatakse vanemaealiste esinduskogude loomist kohalike omavalitsuste juurde. Lisaks edendatakse vanusesõbraliku ühiskonna kujundamist ja kaasatakse vanemaealisi enam poliitikakujundamisse.

Teenus: Hoiakute muutmine vanemaealistesse töötajatesse (vastutaja Sotsiaalministeerium, lühikood 404)

Teenuse eesmärk on parandada vanemaealiste rolli väärtustamist ühiskonnas, soodustada vanemaealisi inimesi väärtustavaid hoiakuid ning vähendada vanusega seotud eelarvamusi ja diskrimineerimist ühiskonnas, sealhulgas tööturul, arvestades aktiivsena vananemise põhimõtetega. Lisaks on eesmärk mõjutada positiivselt vanemaealiste endi hoiakuid ja eelarvamusi vananemise suhtes ning seeläbi parandada nende eneseväärtustamist. Tegevusi rahastatakse välisvahenditest (ESF+ TAT „Pikaajalise hoolduse kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamine“).

Tegevus 2. Sotsiaalkindlustus ja pensionid

Teenus: Sotsiaalkindlustuspoliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine (vastutaja Sotsiaalministeerium, lühikood 426)

Teenuse raames töötatakse välja ja viiakse ellu sotsiaalkindlustuspoliitikat, et tagada terviklik ja jätkusuutlik sotsiaalkindlustussüsteem, arvestades inimeste piiriülest liikumist ning muutusi ühiskonnas ja demograafias. Teenus hõlmab sotsiaalkindlustuspoliitika valdkonnas ministeeriumi ja valitsuse valdkonnapoliitiliste otsuste rakendamise ettevalmistamist, EL-i otsustusprotsessis osalemist ning sotsiaalkindlustuspoliitikaga seotud õigusaktide kaasajastamist. Piiriülesel töötamisel kogutud pensioniõiguste säilimiseks sõlmitakse Euroopa Liidu väliste riikidega kahepoolsed sotsiaalkindlustuslepingud.

Teenus: Pensionipoliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine (vastutaja Sotsiaalministeerium, lühikood 57)

Teenuse raames töötatakse välja ja viiakse ellu pensionipoliitikat, et tagada nii praegustele kui ka tulevastele pensionäridele piisava suurusega asendussissetulek. Teenus hõlmab pensionipoliitika valdkonnas ministeeriumi ja valitsuse valdkonnapoliitiliste otsuste rakendamise ettevalmistamist, EL-i otsustusprotsessis osalemist ning pensionipoliitikaga seotud õigusaktide kaasajastamist.

Täiendavalt pakutakse pensionitarkuse teenust, mille eesmärk on suurendada kallutamata, lihtsa ja selge pensioniinfo kättesaadavuse kaudu kõigi täiskasvanud inimeste pensioniteadlikkust ning toetada ja motiveerida nende pensionivalikuid. Pensionitarkuse teenust ja seda toetavaid tegevusi kaasrahastatakse välisvahenditest (ESF+ TAT „Eesti inimeste pensionialase teadlikkuse suurendamine“).

Teenus: Riiklik vanaduspension (vastutaja Sotsiaalkindlustusamet, lühikood 302)

Vanaduspension on riiklik sotsiaalkindlustushüvitis, mille eesmärk on tagada igakuine sissetulek inimestele, kes on jõudnud vanaduspensioniiikka ja omavad vajalikku pensionistaaži. Pensioni suurus sõltub inimese varasemast tööstaažist ja sotsiaalsüsteemi panusest. Süsteem võimaldab paindlikku pensionile minekut enne või pärast ametlikku pensioniiga, mis sõltub inimese sünniaastast ja alates 2027. aastast ka eeldatavast elueast.

Lisaks tavapärasele vanaduspensionile hõlmab teenus ka välisriikides välja teenitud pensionide taotlemise ja koordineerimise tuge, samuti eripensione teatud ametigruppidele vastavalt kehtivatele seadustele. Teenust reguleerivad riikliku pensionikindlustuse seadus ja teised asjakohased õigusaktid.

Teenus: Riiklik töövõimetuspension (vastutaja Sotsiaalkindlustusamet, lühikood 237)

Töövõimetuspension on riiklik sotsiaalkindlustushüvitis inimestele, kelle töövõime on pikka aega vähenenud või puudub püsiva tervisekahjustuse tõttu. Alates 2016. aastast ei määrata uusi töövõimetuspensione, sest need on asendunud töövõimetoetusega, kuid varem määratud pensionide maksmist jätkatakse.

Teenuse alla kuuluvad ka juhtumid, kus töövõimetuspensioni määramine toimub erandkorras (nt kui inimene ei kvalifitseeru töövõimetoetusele), samuti hõlmab teenus töövõimetuspensione välisriikidest. Uute juhtude puhul tuleb töövõime hindamiseks ja toetuse taotlemiseks pöörduda töötukassasse.

Teenus: Riiklik toitjakaotuspension (vastutaja Sotsiaalkindlustusamet, lühikood 238)

Toitjakaotuspension on sotsiaalkindlustushüvitis, mida makstakse lähedaste isikutele, kes jäid pärast peretoitja surma ilma vajalikust ülalpidamisest. Pensioni eesmärk on tagada toimetulek inimestele, kes olid lahkunud toitjast sõltuvad, näiteks alaealised lapsed, õppivad noored või töövõimetud pereliikmed. Pensioni saamise õigus ja kestus sõltuvad pereliikme vanusest, õppimisest või terviseseisundist.

Alates 1. oktoobrist 2026 toimub üleminek uuele toitjakaotustoetuse süsteemile, mille kaudu jätkub toetuse maksmine alaealistele ja kuni 24-aastastele õppivatele noortele. Toitjakaotuspension jääb kehtima piiratud juhtudel, näiteks töövõimetele või pensioniealistele pereliikmetele.

Teenus: Üksi elava pensionäri toetus (vastutaja Sotsiaalkindlustusamet, lühikood 189)

Üksi elava pensionäri toetuse eesmärk on suurendada vanaduspensioniealiste üksikpensionäride sissetulekut, et parandada nende majanduslikku iseseisvust ja vähendada vaesuse riski. Toetusele on õigus isikul, kes on vanaduspensionieas, elab rahvastikuregistri andmetel üksi ning kelle igakuine kättesaadav pension on väiksem kui 1,2-kordne Eesti keskmine vanaduspension. Toetust makstakse üks kord aastas riigile teadaolevate andmete alusel.

Teenus: Olümpiavõitja toetus (vastutaja Sotsiaalkindlustusamet, lühikood 191)

Olümpiavõitja riikliku toetuse eesmärk on tunnustada olümpiavõitja saavutust ja tagada talle pärast sportlaskarjääri väärikas toimetulek. Igakuist toetust makstakse olümpia- või paraolümpiamängudel olümpiavõidu saavutanule. Toetusele tekib õigus kümme aastat enne vanaduspensioniga või osalise või puuduva töövõime tuvastamisel.

Teenus: Represseeritu ja tuumakatastroofi tagajärgede likvideerija toetus (vastutaja Sotsiaalkindlustusamet, lühikood 186)

Represseeritu ja tuumakatastroofi tagajärgede likvideerija toetuse eesmärk on toetada rahaliselt neid isikuid, kes on kannatanud okupatsioonirežiimide repressioonide all või osalenud tuumakatastroofi tagajärgede likvideerimisel. Toetust makstakse üks kord aastas.

Teenus: Välisriigis töötavate ja tagasipöördujate sotsiaalkindlustus ja -toetus (sh A1) (vastutaja Sotsiaalkindlustusamet, lühikood 297)

Tagasipöörduja toetuse eesmärk on aidata enne 2024. aastat välismaalt Eestisse naasnud Eesti kodanikel ja eestlastel katta tagasipöördumisega seotud kulusid ning vältida nende sotsiaalmajandusliku olukorra halvenemist.

Tõend A1 väljastatakse inimestele, kes viibivad lähetuses välisriigis või töötavad mitmes riigis. Seda võivad taotleda nii tööandja, töötaja kui ka ametnik. Tõendiga määratakse kindlaks isiku kindlustajariik. Tõendi väljastab riik, mille sotsiaalkindlustuse õigusakte kohaldatakse ja sellega tõendab lähetuses viibiv või mitmes riigis töötav isik vastuvõtva riigi ametkonnale, et tema suhtes

ei kohaldata ühegi teise tema tööga seotud riigi sotsiaalkindlustuse õigusakte. Hiljem kasutatakse sotsiaalmaksu infot pensioni maksmise alusena.

Teenus: Riikliku vanaduspensioni kogumisosa (vastutaja Sotsiaalministeerium, lühikood 306)

Rahvastiku vananemise mõjudega tegelemiseks loodi 2002. aastal riikliku vanaduspensioni kogumisosa ehk kohustuslik kogumispension. Inimene, kes on liitunud kohustusliku kogumispensioniga ja kelle eest makstakse Eestis sotsiaalmaksu, teeb sissemaksid kohustuslikku pensionifondi. Tema sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osa jaguneb kaheks – 16% eest omandab ta jooksvalt rahastatava riikliku pensioni õigusi ja 4% kantakse kohustuslikku pensionifondi. Pensionile minnes koosneb riiklik vanaduspension samuti kahest osast – jooksvalt rahastatavast riiklikust vanaduspensionist (I samm) ja riikliku vanaduspensioni kogumisosast (II samm). Viimati nimetatut sõltub kohustuslikku pensionifondi kogutud summa suurusest ja inimese vanusest pensionile minekul.

LISA 3. Teenuste rahastamise kava

* Teenuste eelarved on indikatiivsed ning on kajastatud täiendava info andmiseks.

Programmi teenuste rahastamise kava	Eelarve			
	2027	2028	2029	2030
Programmi kulud	4 298 910 205	4 523 730 217	4 754 255 988	4 980 800 379
Tegevus 1 Vanemaealiste heaolu ja aktiivsus	166 826	93 310	103 572	63 421
Vanemaealiste poliitikakujundamisesse kaasamine	71 200	71 200	71 200	63 421
Hoiakute muutmine vanemaealistesse töötajatesse	95 626	22 110	32 372	0
Tegevus 2 Sotsiaalkindlustus ja pensionid	4 298 743 380	4 523 636 907	4 754 152 416	4 980 736 958
Sotsiaalkindlustus poliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine	579 345	555 220	536 325	530 222
Pensionipoliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine	856 526	503 138	484 242	478 140
Riiklik vanaduspension	3 562 866 884	3 717 634 928	3 896 801 986	4 068 146 733
Riiklik töövõimetuspension	7 199 151	6 821 150	6 534 397	6 260 397
Riiklik toitjakaotuspension	1 994 757	1 892 757	1 765 309	1 708 309
Üksi elava pensionäri toetus	18 060 536	17 629 535	17 823 699	17 891 699
Olümpiavõitja toetus	268 347	280 346	321 229	335 229
Represseeritu ja tuumakatastroofi tagajärgede likvideerija toetus	1 928 570	1 846 570	1 770 241	1 698 241
Välisriigis töötavate ja tagasipöördujate sotsiaalkindlustus ja -toetus (sh A1)	309 264	273 261	234 990	227 990
Riikliku vanaduspensioni kogumisosa	704 680 000	776 200 000	827 880 000	883 460 000